

היבטים לשוניים בפרשת בא עח

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת בא ובהפטרות ובראשון של בשלח

י א הַכְּבֹדָתִי: הדלי"ת בשוא נח. שְׁתִּי: התי"ו רפויה ומוטעמת	
י ג לַעֲנֹת: הלמ"ד בצירי העי"ן קמוצה והנו"ן רפויה. לא לַעֲנֹת ולא לַעֲנֹת. שֶׁלַח: שי"ן פתוחה ולמ"ד דגושה ציווי פיעל, לא שֶׁלַח עבר קל	
י ו וּמִלֹּא: הלמ"ד בשוא נע, האל"ף צריכה להישמע, לא ומלו	
י ט בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נִלְדָּ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ: שלושה מקרים בהם יש להקפיד על הפרדה בין תנועת השורק הסוגרת תיבה ופותחת את התיבה שלאחריה, בשלושתם טעמים משרתים מחברים ביניהם. כִּי חַג-ה': טעם מרכא על תבת כִּי בלבד, אין לצרף לה את התיבה הבאה אחריה	
י יא מִבְּקָשֵׁים: הקו"ף רפויה ² ובשוא נח. וַיִּגְרֹשׁ: הטעם בגימ"ל מלעיל	
י יב וַיַּעַל... וַיֹּאכֵל: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא נע	
י יג וְה': האל"ף של שם ה' אינה נשמעת, כאילו כתוב וְדָנִי	
י יד לֹא-הָיָה כֵן: טעם נסוג אחר לה"א הראשונה. יְהִיָּה-כֵן: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בכ"ף מדין דחיק	
י טז חֲטָאתִי: החי"ת בקמץ, הטי"ת רפויה ומוטעמת. י ז חֲטָאתִי: החית בפתח, הטי"ת דגושה הטעם בתי"ו	
י יז וְהִעֲתִירוּ: על אף הקושי, העי"ן בשווא נח וכן הדבר גם בהמשך עם שורש זה להטיותיו	
י כא נִיְהִי חֲשֹׁד: הטעם נסוג לוי"ו המנוקדת בחיריק מלא. וַיִּמָּשׁ: הוא"ו בשווא נע לא בפתח, מלרע	
י כג הִיָּה אֹר: טעם מרכא נסוג אחר לה"א הראשונה	
יא ב וַיִּשְׁאַלּוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד	
יא ו וְהִיתָה: מרכא בה"א כטעם משנה	
יא ז יִחַרֶץ-כָּלֵב: געיה ביר"ד	
יא ח בְּחָרִי-אָף: הבי"ת בקמץ גדול	
יב ג בַּעֲשָׂר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע. וַיִּקְחוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד	
יב ז וַנִּתְּנוּ: מרכא בנו"ן כטעם משנה. הַבְּתָיִם: דגש בתי"ו ³ (אחד מן היוצאים מן הכלל), יש להטעים מעט את הבי"ת בגלל המונח על אף האי נוחות שבדבר	
יב יא וְכִכָּהֶ: הטעם בכ"ף הראשונה מלעיל. כדי למנוע טעות סומנה זרקא בכמה חומשים גם בכ"ף	
יב יד תִּחְגְּהוּ: החי"ת בקמץ חטוף (קטן)	
יב טו מִיִּשְׂרָאֵל: היר"ד בחיריק ודגש חזק, אין לקרוא מִיִּשְׂרָאֵל	
יב טז לֹא-יַעֲשֶׂה... יֹאכֵל: היר"ד בצירי וגעיה אחריו המורה על העמדה שלא יישמע 'עשה' וישנה משמעות	

¹ לא הוספה כאן געיה במ"ם, כיון שהמילים על ניקודיהן וטעמיהן לקוחות מתוכנת הכתר, ושם ממעטים בציון געיות כגון זו.

² יש קלדנים/ות "מחמירים" להוסיף דגשים גם במקומות מיותרים....

³ ברור שהדגש בתי"ו אינו סוגר את ההברה במילה בְּתָיִם, כי הקמץ כאן הוא רחב! ואכמ"ל.

יב כא **מְשִׁכּוֹ**: למרות הגעיא במ"ם, השי"ן בשוא נח⁴

יב כב **אֲשֶׁר-בִּסְף**: מוטעם בסגול, הסמ"ך פתוחה. **אֲשֶׁר בִּסְף**: מוטעם באתנח, הסמך קמוצה

יב כז **בְּנִגְפוֹ**: הנ"ן בקמץ קטן, גימ"ל בשווא נח ופ"ה בדגש קל

יב לז **מֵרַעְמָסָם**: רי"ש פתוחה והעי"ן בשוא נח

יב לט **כִּי לֹא חָמַץ**: תיבות **כִּי ו- לֹא** במונח, אין לקראתן כאילו הן מוקפות. **לְהִתְמַהֵּמֶה**: כל אותיות הה"א מבוטאות. הה"א האמצעית, נקראת כמפיק בסוף מילה. הה"א האחרונה בפתח גנובה, (אל"ף בקרב האשכנזים, יו"ד לפי עדות המזרח), כלומר, הפתח לפני הה"א המופקת: **אָה או יָה**

יב מא **יִצְאָו**: מרכא ביו"ד כטעם משנה

יב מג-מה מט **לֹא-יֹאכֵל בּוֹ**: טעם נסוג אחור ליו"ד

יב מח **וַעֲשֵׂה פֶסַח**: טעם נסוג אחור לעי"ן

יג ה **לִתֵּת לָךְ**: טעם נסוג אחור ללמ"ד

הפטרות בא ירמיה מו:

יג א-**יִרְמְיָהוּ**: על אף המנהג הרווח לקרוא את המ"ם בחירק, יש לבטא שווא נע מתחת למ"ם והיו"ד

אחריה קמוצה⁵. **לְבֹא**: הלמ"ד בקמ"ץ. **נְבוּכַדְרֶאצַּר**⁶: געיה בבי"ת ובמלרע

יח **בְּהִלָּים**: העמדה קלה בבי"ת המנוקדת בסגול (ראה לעיל יב ג 'בעשור'). **וּכְכַרְמֶל**: על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשוא נח

יט **לְשִׁמָּה**: מלשון שממה, שי"ן בפתח ויש להקפיד על דגש חזק במ"ם, מלרע

כג **כַּרְתּוֹ**: הכ"ף בקמץ רחב והרי"ש אחריה בשווא נע⁷. **יַעֲרָה**: העי"ן בשווא נח. **רַבּוֹ**: מילה זו היא מלרע בכל המקרא

כה **הַנְּגִי**: על אף הקושי, נו"ן ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בהמשך פס' כז

ראשון של בשלח

יג יח : **וַיִּסֹּב**: במלרע

יג יט **וְהַעֲלִיתֶם**: העמדה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה שלאחריה, וה-עליתם

יד ב **וַיָּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ**: וא"ו שוואית, לשון עתיד. **נִכְחָו**: הכ"ף בשוא נח⁸

יד ד **וְאֶפְכַּדָּה בְּפִרְעֹה**: דגש קל בבי"ת נותר במקומו מדין "אותיות צבותות"⁹. **וַיַּעֲשׂוּ-כֵן**: סילוק (סוף

פסוק) ללא הכנת טיפחא (טרחא) לפניו. על הקורא להתכונן ולהתאמן, ולא לקרוא **וַיַּעֲשׂוּ** בטעם טיפחא

יד ו **וַיֹּאסֵר**: האל"ף בשוא נח לא בחטף סגול

⁴ למרות שכך צריך לקרוא, אין תמימות דעים בדבר וישנם מקורות הטוענים שהשווא כאן הוא נע, אבל בכללים שאנו הולכים לפיהם, אפשר לקבוע שהשווא הוא נח.

⁵ בהגייה הקדומה של שווא נע הנהוגה אצל התימנים שוא נע לפני יו"ד נקראת כעין חטף חירק (!), אבל לא כמו החירק בקר"ף של חלקיהו או חזקיהו וכדומה שגורר אחריו יו"ד דגושה

⁶ בעוד במלכים ובשאר ספרים נקרא נבוכדנצר בנו"ן, – בירמיה ע"פ רוב וביחזקאל נקרא נבוכדנצר בר"ש סגולה.

⁷ יש מחלוקת אם הכ"ף בקמץ חטוף והרי"ש בשוא נח, או הכ"ף בקמץ רחב והרי"ש בשוא נע. הרד"ק מכריע שהכ"ף בקמץ רחב וממילא השווא הוא נע. גם בתנ"ך ברויאר הוסיף געיה בכ"ף שאינה בכתב היד.

⁸ הבעיה היא למבטאים ח"ת ככ"ף רפויה נוצר כאן "שוא דומות". ואף על פי שהזכרנו כמה פעמים שהוא נח, מכל מקום רבים מתקשים לקוראו נח. נראה שכאן צריך להתאמץ לקרוא נכונה אם במבטא ח"ת גרונית כדון, אם בקריאת הכ"ף בשוא נח. ומה טוב בשניהם כאחד.

⁹ שתי אותיות בגד"כפת ממוצא זהה והראשונה מביניהם מנוקדת בשווא, כלל זה אינו מתקיים בכל הצירופים. ויש לו תנאים נוספים.

יב ז **עַל הַפְּתִימִים** בגליון שמות עז נדון הדגש של פְּתִימִים ידידנו אליהוא הודיענו שגם פרופ' ישראל ייבין כתב על זה בספר כא"צ ניקודו וטעמיו.

גציה קלה בהברה הסמוכה לטעם

איז א וכתבי־היד הקרובים מסמנים גציות קלות סמוכות לטעם (כגון: אָמֶר, עֶשׂוֹ), שמוכיר לגואי יהב"י בהקדמתו ל"עין הקורא".
13. יוצאת במקצת מכלל זה תיבת "פְּתִימִים", שבה אמנם אין בא גציה קלה סמוכה לטעם, אך לעתים בא בה טעם־משנה (שדרכו לבוא בהברה הראויה לגציה) בהברה הסמוכה לטעם; משום כך נתאר כאן את הטעמתה⁵.

5. תיבת "פְּתִימִים" שייכת לפרק זה אם אנו מניחים, שהדגש בת' הוא דגש קל. הטעמת הגציה בתיבות "אָמֶר", "עֶלְיִן", שהן דומות לתיבת "פְּתִימִים" מבחינה חיצונית, אך בהן הדגש הוא חזק ומכפיל את העיצור, מתוארת להלן, יו.4.

יהב"י-גומפרץ, 45, אומר שיש מותגים ב של פְּתִימִים פְּתִיף וכו', אך הוא לא מצא מתיגתם בכל הספרים האספמיים, רק מקצתם מצא מתוגים "בהשתלשם" (בהיותם שלישים) לניגון, כגון: פְּתִימִים, ובכל האספמיים מצא בהם משרתים בכל מקום שייתכן. דבריו בדרך כלל מתאימים לדרכם של א והקרובים לו. נבחין כמותו בין צורות שבהן ההברה הראויה לגציה היא סמוכה לטעם, כגון: פְּתִימִים, ובין אלו שבהן היא שנייה לפני הטעם, כגון: פְּתִימִים. צורת "פְּתִימִים" אין בה גציה קלה, אפילו כשהיא מוטעמת בפשטא (כגון שמ' לו, יד); אבל כל מקום שהתיבה מוטעמת בוקף או בגרש והתנאים מתאימים – בא המשרת עם המפסיק בתיבתו, כגון: וּבְתִימִים (לשש' דב' ו, יא), וְאֶת־פְּתִימִיו (דה"א כח, יא), הַפְּתִימִים (יש' כב, י; ועוד). על: עַל הַפְּתִימִים (בלשש' שמ' יב, יג) נמסר בא"ס: "הבתים וכן כל בתים מתג?" והתשובה: "א"כ [אינו כן] אלא קדמאה (הכוונה כנראה שם, פס' ז) במונח ז"ק ובתראה (היינו: פס' יג) במתג", אבל בנוסח הערה זו ב"הלבנון": "ובתראה בלי מתג" (וכך נראה). בהקדמת החילופים (ליפשיץ, חילופים, ד) נאמר שב"ג היה "מדגיש בחזק" את הדוגמות שבהן תיבת "פְּתִימִים" מוטעמת במשרת ובטעם כאחד, וב"א לא היה "מדגיש בחזק" אלא ב-2 המקומות שבהם היא מוטעמת בקדמא ואזלא (נזכרו למעלה). לא ברור מנוסח החילופים אם הכוונה להבחנה בקריאה בלבד או שהיתה הבחנה כלשהי גם בכתב. צורת "פְּתִימִים". כשהתיבה מוטעמת בפשטא (יר' ו, יב; יו, כב), באה בה גציה; כשהיא מוטעמת בוקף, והתנאים מתאימים, בא בה משרת עם הטעם בתיבתו, כגון: מִפְּתִימִים (יר' יח, כב). בלג (אך לא בא) באה גציה גם כשהתיבה מוטעמת בטעמים אחרים, כגון אתנה (ז' יח' ג, כד), זקף (ז' יש' יג, טז), או סילוק (ק' יש' ג, יד). הטעמתה של צורת "פְּתִימִים" דומה אפוא להטעמת התיבות הראויות לגציה קלה, בעוד לצורת "פְּתִימִים" נטייה להטעמה בטעם־משנה בהברה שאינה ראויה בדרך כלל לגציה קלה, אך לא נטייה להטעמת גציה קלה גופה. ע"כ מדברי ייבין

המשך הנוסח ומקורותיו מגליון בוא עז

יב ד מהיות: ששד, רמ"ה, מ"ג-לש וי' יא מה. מהית: ל

יב ה **שֶׁה תַּמִּים: לִשְׁשׁ. מִג־ד שֶׁמ' כֹּא לֵה. שֶׁה: ד** לפי הכללים משרת התביר כאן הוא מרכא כי יש רק הברה אחת בין התביר להברת המלה הקודמת (בין הברת המ"ם להברת השי"ן), לכלל זה יש חריגים בודדים וזה אינו מהם. במאורות נתן מאשר שזה גם נוסח כתר ארם-צובה.

יב טו **שָׁאָר: לִשְׁשׁ. שָׁאָר: ד** הדגש הוא בגלל 'אתי מרחיק' דגש זה אינו מצוי כל כך אחרי שורק, בנוסף לזה כאן המלה הראויה לדגש זה היא בשווא. כאן סיבת הדגש היא בגלל הגרונית שאחרי השי"ן. דוגמת קומו צֶאָו (בראשית יט יד, שמות יב לא) או קומו סָעו (דברים ב, כד). יש לציין שבמאורות נתן מצוין כאן שאין דגש בכא"צ.

תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאוֹר דָּגֶשׁ בְּשִׁין א"כ [אינו כן] **אֵלָא רַפָּה כְּמִשְׁפָּטוֹ**
הערת ד"ר רפאל זר בשם פרופ' ייבין

ד: = . ל,ל3,ב,ש,ש1,ע,מע,בר: דגש. "פיון שהדגש נכתב בשי"ן בין ראשיה האמצעי והשמאלי, במקום שלפעמים הרווח צר, ייתכן שהיה שם דגש בפתח, אך לא היה ניפר פראוי; שאם לא כן עלינו להניח שבעניין זה היה הפתח שונה מרוב פתבי-היד העתיקים" — דברי ייבין, עמ' 57, הע' 10. ייתכן שסימן הרפה מידו של המשיב.

בגליון בוא סט הבאתי את רשימת מאורות נתן על הפרשה. טרם ידעתי אז על הערות ד"ר רפאל זר נר"ו, ולכן נתפלאתי למה חסרון הדגש הוא 'כמשפטו'.
כאן מובאת מאותו גליון תשובת פרופ' מנחם כוהן וגם הוא מביא את דברי ייבין תשובת פרופסור מנחם כוהן העומד בראש מהדורת הכתר של בר-אילן הן הספרים המודפסים והן התקליטור:

שלום רב,

לשאלתך בדבר הדגשת השי"ן של "תשביתו שאר" במהדורת 'הכתר':

א. בכל הדוגמאות במקרא של דגש אחרי תיבה מלעילית המסתיימת בשורוק (מנית אותן בדוגמאותיך) שווה ניקודו של כי"ל לניקודו של ה'כתר'. במקומות שה'כתר' אינו חסר בהם.
ב. במקומות שה'כתר' חסר בהם (4 בתורה ואחד בס' עזרא) יש דגש בכי"ל ובכ"י נוספים הנחשבים 'קרובים ל'כתר'. לפי עקרונות השחזור שלי, שהצגתי אותם במבוא למהדורת ה'כתר', כרך 'הושע-שופטים', וכן בפרקי מבוא שבכרך מלכים, יש לסמן דגש בכל המקומות הללו, אלא אם כן יש עדות שאינה משתמעת לשני פנים שה'כתר' אינו מסמנו. השאלה היא, האמנם עדותו של 'מאורות נתן' היא כזאת.

ג. בעניין זה ראה את הערתו של פרופ' ייבין בספרו 'כתר ארם צובה ניקודו וטעמיו', ע' 57, הע' 10: "כיוון שהדגש נכתב בשי"ן בין ראשיה האמצעי והשמאלי, במקום שלפעמים הרווח צר, ייתכן שהיה שם דגש בכתר, אך לא היה ניפר כראוי, שאם לא כן עלינו להניח שבענין זה היה הכתר שונה מרוב כתבי-היד הקרובים".

בברכה

מנחם כהן

יב כז **וַיִּשְׁתַּחֲוּ: שֶׁשׁ. וַיִּשְׁתַּחֲוּ: ל** ניקוד זה של לנינגרד אינו זר. ראינו כבר שגם בכתר ארם צובה מופיע ניקוד זה במקומות שהגיע לדינו.

אוריאל: **יְהוָה אֶתֶּל יוֹדֶה אֶחֱיָה יֶדֶךָ בְּעֶרְףְּ אִיבִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּגִי אֶבִיךָ:**

במהדורה המודפסת של מהדורת הכתר אין נקודה בו' הראשונה

יְהוָה אֶתֶּל יוֹדֶה אֶחֱיָה יֶדֶךָ בְּעֶרְףְּ אִיבִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּגִי אֶבִיךָ:¹⁰

איני מבין למה במהדורה המוקדמת הוסיפו אותה

¹⁰ העתקה ראשונה משו"ת בר-אילן, העתקה שנייה ממפעל הכתר, שניהם בחלק הזה של המקרא ע"פ לנינגרד.

תשובתי: אין זו טעות, זה ניקוד לניגוד והזכרתי כמה פעמים.
 גם כתר ארם צובה מנקד כן במקומות אחרים (אולי גם כאן)
 בא להבטיח שלא יקראו וַיִּשְׁתַּחֲוּ [בפסוק של אוריאל אין ו"ו בראש המלה, אבל במקומות
 אחרים יש].
 אליהו

אוריאל: ישר כח, רבי אליהו!

א. כלומר, אין נקודה זו "דגש" (לא קל, כמובן, וגם לא חזק).
 אלא "מפיק": כלומר, להורות שהאות ו' היא עיצורית, בניגוד לוי האחרונה שהיא אם קריאה.
 ב. היש דוגמות נוספות לנקודת מפיק ו' כעין זו?

מעניין שכאשר חיפשתי בתכנת הכתר מילה זו עם דגש באות ו', לא היו תוצאות.
 עתה חיפשתי בתכנת הכתר (שורוק) וקיבלתי 4 תוצאות:

1. בראשית מט ח: יהודה אתה יודוך אחיד ידך בערף איבד וַיִּשְׁתַּחֲוּ לךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:
2. ספר דברים פרק כט פסוק כה: וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם
3. ספר תהלים פרק צט פסוק ה: רִמְמוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּחֲוּ לַהֲדָם רַגְלֵי קְדוֹשׁ הוּא:
4. ספר תהלים פרק קו פסוק יט: יַעֲשׂוּ עֹגֶל בַּחֲרָב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַמַּסְכָּה:

יש עוד שתי תוצאה של כתיב חסר:

ספר בראשית פרק כז פסוק כט: יַעֲבֹדוך עַמִּים כְּתִיב: וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִּי: וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֲמִים
 ספר בראשית פרק מג, [כח] וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינוּ עֹדְנָנוּ חַי

וַיִּקְדּוּ כְּתִיב: וַיִּשְׁתַּחֲוּ קִרִּי: וַיִּשְׁתַּחֲוּ:

הר"מ ברויאר בנספח "נוסח כתב היד" שבסוף תנ"ך חורב מעיר על כך בבראשית מב, ו (?)
 ובשמות ד, לא; יא, ח; ועוד.

תורת הקורא מפנה למה שהוא כתב על השם פֶּה בראשית מז יג

מ"ו י"ג: ופֶּה / (ופֶּה)

הו"ו רפה – בכתבי היד: ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ג ס"ד ס"ט ס"י ס"ב ס"ג
 ס"ד סט"ו סט"ז, א"א א"ו א"ח א"י. ~ ובדפוס: ברויאר. ~ וכן הוא בעין
 הקורא. ~ וכן הביאו אור תורה ומנחת שי בשם ספרים מדויקים^כ.

הו"ו דגושה – בכתבי היד: ט"ב, ס"ה ס"ו ס"ח ס"א, א"ב א"ג א"ד א"ז א"ט.
 ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן. ~ וכן כתב
 רמ"ה. ~ וכן הביאו אור תורה ומנחת שי בשם רד"ק^כ.

הערה כח

^כ שם זה נזכר כאן, ולקמן בפרשת פינחס (במדבר כ"ו כ"ה), ויש כמה כתבי יד
 שלא הולכים בשיטה אחת בשני המקומות, ודוחק לומר שיש הבדל בין
 המקומות.

ובספר החילופים מישאל מובא בפרשת פינחס הסכמה של בן אשר וכן
 נפתלי שהו"ו בתיבת "פה" נכתבת בו"ו באופן הנהגה בבבל, ולא באופן
 הנהגה בארץ ישראל שהוא כעין בי"ת רפה. והיינו, שבני בבל היו הוגים וי"ו
 כעין האות W, ובני א"י היו הוגים וי"ו קרוב לבי"ת רפה, למעט מקומות
 ספורים במקרא שגם בני ארץ ישראל היו הוגים את הו"ו כבני בבל, כגון
 במקומות שיש וי"ו כפולה כמו במילים וַיִּשְׁתַּחֲוּ, טוֹו, ולכן יש כתבי יד המנקדים
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ בשורוק כפול (כן הוא בכתר ארם צובה דברים כ"ט כ"ה, יהושע כ"ה ז', ועוד מקומות, וכן בכתב
 יד לעיגוד שמת ד' לא ועוד מקומות), וכן טוֹו (כן הוא בכתב יד לעיגוד שמות ל"ה כ"ו). וכך היו הוגים
 גם את השורוק שלפני פתח גנובה, כגון במילים רוֹחַ, מְדוּעָה. וגם את תיבת
 פֶּה היו הוגים בני ארץ ישראל כבני בבל.

ונראה שהטעם שגם כאן הו"ו נהגית כמבטא הבבלי ולא כבי"ת רפה, הוא
 משום ששם זה מופיע גם בדברי הימים (א' ז' א') ושם הוא כתוב פוֹאָה, וממילא
 מובן שגם כאן הו"ו נהגית באופן זה, כדי לדמות את אופן קריאתו.
 וע"פ זה נראה לומר שאין כלל מחלוקת בין הספרים אם הו"ו דגושה או
 רפה, והנקודה המסומנת בו"ו בחלק מהספרים היא ניקוד כפול של הו"ו
 המנוקדת גם בקמץ וגם בשורוק, כדי להורות על ההגיה של וי"ו זו שהיא
 נקראת כהגיה הבבלי, ולא כבי"ת רפה, שהלא כשמבטאים אותה בקמץ
 ושורוק יחד נוצר המבטא הבבלי, וממילא מובן גם כן מדוע יש ספרים

המסמנים דגש בתיבה זו כאן אך לא בפרשת פינחס, כיון שניקוד זה הוא רשות כדי להורות על אופן הקריאה, ואין חובה לנקד כן, שאינו מעצם הניקוד. ויתכן שמשום כך כתב רמ"ה "מלא חד וי"ו בין פ"א לה"א, וקריא דגש", ו"מלא" פירושו לכאורה שנקוד בשורוק ולא בקובץ, אך כאן הוי"ו אינה באה לניקוד השורוק, שהלא היא עצמה מנוקדת בקמץ, וזה לא נקרא "מלא". אלא שמשום שאינה מבוטאת בתנועה ממש כשאר ווי"ן, אפשר לקרותו "מלא", ולכן גם כתב חד וי"ו, כי אפשרי לכתוב גם בב' ווי"ן כמו ישתחו. ואולי אפשר לדייק זאת גם מלשון ספר החילופים שכתב שתיבת "פוח" נכתבת בוי"ו באופן הנהגה בבבל. ולכאורה היה צריך לומר שנמראת באופן זה, ולא שנכתבת באופן זה, אלא שכוונת ספר החילופים שנכתבת בדגש, המורה על ההגייה הבבלית (ועיין עוד בספר "כתר ארם צובה ניקודו וטעמו" עמ' 66, שם הביא מקורות נוספים לאופן קריאת וי"ו זה).

ע"כ מתורת הקורא, העניינים אינם דומים לגמרי. במלה פֶּחָה אין דגש במדויקים, ואילו כאן יש. במלה פוה אין חשש להבלעת אות, ולכן אין צורך בדגש, והספרים שגרסו בדגש באו להוציא מההגייה הבבלית. תורת הקורא מזכיר גם טו וישתחו. אין ספק שונציה היידנהיים או לטריס ודומיהם הבינו במלה פוה שזוה דגש חזק ממש סוגר הברה.

יב כח וַיַּעַשׂ: לַשֵּׁשׁ: וַיַּעַשׂ: ד; וַיַּעַשׂ: לַשֵּׁשׁ: וַיַּעַשׂ: ש

ונציה מנקד שוא במקום חטף-פתח כמו שמנקד כך אַעֲשֶׂה; הנדון של הגעיא כאן הוא בוי"ו, לנינגרד וששון; גועים וַיַּעַשׂ, ששון אינו גועה.

יב לח מַקְנֶה: לַשֵּׁד. מַקְנֶה: שו

יב לט עֲגַת: לַשֵּׁשׁ, מ"ש. עֲגַת: ד ונציה כנראה ראה את ניקוד העי"ן שהוא קיבוץ, תנועה קטנה, ולכן הדגיש. לאמיתו של דבר זהו שורק תנועה גדולה אלא שהכתיב חסר. מנחת-שי: עֲגַת: הגימ"ל רפה. שאר המנחת-שי דן בכתיב המלה.

יב מה לא־יֹאכַל בו: ששד. לא־יֹאכַל: ל לנינגרד גורס מקף משני הצדדים למרות טעם המרכא. במפעל הכתר של בר-אילן גרסו כהכרעת הספרים כאן בניגוד ללנינגרד; בשו"ת בר-אילן העתיקו את לנינגרד.

יב מו לא תִּשְׁכְּרוּכוֹ: לַשֵּׁשׁ. לֹא־: ד ונציה מחבר שלוש מלים במקפים.

יב מט לאזרח: לשד. לאזרח: ש הערה 9

הדגש הוא, כנראה, להבחנה בין הפסוק הזה ובין הפסוקים הדומים לו: וי' טז כט; יח כו. כאן מוצגים שלושת הפסוקים

1. ספר שמות פרק יב פסוק מט: תֹּרָה אֶחָת יְהִי לָאֲזָרָח וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
  2. ספר ויקרא פרק טז פסוק כט: וְהִיְתָה לָכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנִנוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
  3. ספר ויקרא פרק יח פסוק כו: וּשְׁמַרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
- הדגש לפי השערה זו בא לציין שכאן יש למדי"ם ולא ההי"ן.

יג יא יבאן: לַשֵּׁשׁ, מ"ש, או"א 135. ובאן כ': ד ונציה גורס כאן כתיב וקרי. במאורות נתן מעיד על נוסח כא"צ אין כאן קרי וכתיב

מנחת-שי: **יבאך** השני: חס' יו"ד, והוא חד מן מלין דחס' יו"ד בלשון ביאה, וסי' נמס' **במ"ג** (ירמיה י"ח), וטעה **המדפיס** לכתוב **יבאך** בוא"ו, ובגליון יבאך ק', שאין כאן ק' וכת' כלל. גם **במסרה** ריש ד"ה לא נמנה עם מלין דכתיב' וא"ו בריש תיבותא וקריין יו"ד. וכן הכריע מוהר"ר **יעקב** לבית לוי בתשובותיו סי' י"ד, ופי' שפיר מה שכתב **מוהר"ר** קארו ז"ל בטור א"ח סי' ל"ב **בשם** הר"י אלכסנדר. וכ"כ **הרמ"ה** ז"ל, **יבאך** א' לחוד באורית' חס' יו"ד, תניינא דעניינא **החסר**, וסי' והיה כי **יבאך** ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך, ושאר' מלאי' כתי'. >ועיין מה שכתב **רבינו בחי**.< [כי-יבאך].

תשובת ר' יעקב לבית לוי המוזכרת במנחת-שי
שאלה, שורש היחס והמעלה לו נאווה תהלה, החכם השלם פאר חתני נר"ו. יצו ה' לך את הברכה, ערוכה בכל ושמורה, וחיים עד העולם אמן. הנה נא הואלתי לגלות אונך על מה שנסתפק לנו במה שראינו בפסוק והיה כי יביאך [שמות יג, ה] שהוא קרי, וכתוב כתוב בוא"ו וביאך, וקרי ביו"ד, וכן הוא במסורה. ופה חקרנו בכל ספרי תורה הנמצאים אצלנו ואינו כתוב רק יביאך כקריאתו. לבד זה מצאנו ראינו בספר תורה אחד ישן נושן שהעלינו עמנו ממלטה תש"א ושם היה כתוב וביאך בוא"ו, כמו שכתוב במסורה....
חן וכבוד יתן ה' לך ידידי ולכל אשר לך, כנפשך החכמה וכנפש דורש שלומך וטובתך כל הימים חמין שמואל קורי

תשובה, נר אלהים נשמת אדם, עמרת לי מורי חמי החכם הנעלה, הרופא המובהק נר"ו. אחרי הקידה והשתחויה, ראיתי מה שזכרתי ועוררתי במילי דאורייתא, ועם היות כי ידעתי אבי ידעתי דכל רז לא אנים ליה ולא לגמרא ולסברא ידי קבעי, מכל מקום לעשות רצון מכ"ת חפצתי כי ידעתי דלחידודי לי קבעית מר, וכדאמרינן בפרק כל הזבחים [זבחים יג ע"א] ובן עזאי גמרא גמיר לה, והא דקאמר רב הונא קל וחומר לא אמר אלא לחדד בה תלמידיו. ופירש רש"י כדי שיתנו לבם להיות הריפים לדרוש קלים וחמורים מאליהן כבן עזאי, ע"כ.

במאמר מוסגר, **עצור במלין מי יוכל! רואים כאן אהבה ואחוה בין החותן לחתנו. בעוד שחתן ע"פ הדין חייב לנהוג כבוד בחותנו, הרי כאן גם החותן נוהג כבוד רב בחתנו תלמיד החכמים.** ואומר, דלענין פסוק והיה כי יביאך שהוא כתוב במסורה בוא"ו, ובספר תורה הוא ביו"ד, אומר למע"ת שכן הוא בכל הס"ת שחקרתי וראיתי בכולם הוא ביו"ד. ואמנם אין זה מן התימא, שהרי מצינו בהרבה מקומות שהגמרא והמדרש הוא חולק על מסורה, והטעם הוא שאולי המדרש ההוא יהיה כסברת בן אשר, והמסורה יהיה כסברת בן נפתלי....

והנה פסוק זה דוחה כי יביאך הוא מהד' פרשיות הכתובות בתפילין, והרמב"ם ז"ל בפרק ב' מהלכות תפילין כתב והאריך בכל החסרות ויתרות וסתומות ופתוחות, וכל מאי דשייך בד' פרשיות הללו, ולא הזכיר כלל במלת יביאך שהוא קרי וכתוב, רק כתיב ביו"ד כקריאתה, וזו היא ראייה ברורה שאין עליה תשובה דאין לחוש כלל למה שבא כתוב במסורה.

ובודאי דבמה שכתב מוהר"ר קארו ז"ל בטור א"ח סי' ל"ב בדף נ"ז עמוד ד' בשם הר"י אכסנדרני ז"ל וזה לשונו, לפי שאין צריך לגרור מהאות ההוא כלל אלא להאריכו מעט, ובאותו האריכות אין האות מתקלקל, וזה כגון לאבותיך שכתבו מלא בוא"ו מוחק הוא"ו

^ב במ"ג: מ"ג – ד יר' יז כו (נורצי הפנה בטעות לפרק י"ח חסמוך).

^ג המדפיס: ד, ונציח ש"ז.

^ד במסרה: מ"ג – ד ד"ה א א א.

^ה יעקב לבית לוי: שו"ת יעקב לבית הלוי, ונציח שע"ד, סי' יד, נה ע"א – נו ע"ב.

^ו מוהר"ר קארו: בית יוסף, טור אורח חיים סי' לב, לד ע"א, ד"ה וכתב הר"י (השני).

^ז בשם הר"י אלכסנדר: ר"י אכסנדרני כתב: לפי שאין צריך לגרור... כגון לאבותיך שכתבו מלי' בוא"ו מוחק הוא"ו וממשיך חב"ת מעט, וכן העבודה שכת' מלא בוא"ו או יביאך שכתב ביו"ד וכן כוונתו בקו'. ור' יעקב מפרש 'דפשיטא אפילו לדדקי דבי רב שחתם מיירי שכתב יביאך מלא ביו"ד בין חב"ת והאל"ף, שהוא יתר חנוכה, וכתב שימחוק חיו"ד ואריך רגלי חב"ת, ולא שיעריך לחיות וביאך בוא"ו.

^ח הרמ"ה: בוא"ו, י ע"א.

^ט רבינו בחי: שמי' יג ה' והיה כי יביאך'.

וממשיך הבי"ת מעט, וכן העבודה שכתב מלא בוא"ו, או יביאך שכתב ביו"ד, וכן כיוצא בהן, עכ"ל⁴. ובה בודאי אין לחשוד לשום טועה שיטעה בזה לומר דמאי דכתב ובאותו האריכות אין האות מתקלקל וכו', עד או יביאך שכתב ביו"ד. שרוצה לומר שכתב יביאך ביו"ד והיה צריך להיות וביאך בוא"ו, ולזה ימשיך היו"ד ויאריך אותה ויעשנה וא"ו, דפשיטא אפילו לדרדקי דבי רב דהתם מיירי שכתב יביאך מלא ביו"ד בין הבי"ת והאל"ף שהוא יתר כנודע, וכתב שימחוק היו"ד ויאריך רגלי הבי"ת. ולא שצריך להיות וביאך בוא"ו, דאם היה זה, פשיטא דלא היה שוה לו התיקון הזה כלל דהוה ליה שלא כסדרן, דכשכתב היו"ד היה בפיסול שהרי היה צריך להיות וא"ו, ועכשיו אינו יכול לחזור ולתקנה דהוי שלא כסדרן, ובתפילין ומוזוות קיימא לן כתבן שלא כסדרן יגנוזו. וכל זה הוא להתלמד במקום אחר, דהרי הכא הוא ברור לשונו של הר"י אכסנדרני ז"ל דמיירי ביו"ד היתר בין הבי"ת והאל"ף⁵. ועוד נראה לי ראייה, ממה שכתוב במסורה שהולך ומונה כל האותיות הבאים במקרא כתובים באופן א' ונקראים באופן אחר, ובאות הוא"ו דקרי ביו"ד מונה האחרים ואינו מזכיר פסוק דוחיה כי יביאך כלל, דמשמע דאף המסורה עצמה חלוקים הם בזה. עם היות שיש מקום לחלוק לחלוק בזה, וק"ל. ע"כ משו"ת מהר"י לבית לוי.

יג יב והעברת כל-פטר-רחם: לשש, מ"ש. והעברת כל-פטר-רחם: ד
מנחת-שי: **והעברת**: במאריך או במירכא לבסוף³⁴, לא בתביר. **והעברת**. **כל**: רפח. **כל-פטר-רחם**.

יג יד **לשש, מ"ש. יד: ד** מנחת-שי: **יד**: ברביע. **יד**.

הפטר פרשת בא

ירמ' מז טז **עמנו: אלק. עמנו: ד** שגיאה גסה ממש בונציה!

יז **העביר: אלק, מ"ש. העביר: ד**
מנחת-שי: בספר אחד ישן כ"י ובדפוס ראשון העי"ן בשו"א לבדו ובשאר ספרים בחטף-סגול.
יח **וככרמל: אלק. וככרמל: ק** כיון שבכתר ארם צובה ולניגדד אין געיא בעי"ן, ולכן השוא בחזקת שוא נח¹¹.

כ **יפה-פיה: אלק, מ"ש? יפהפיה: ק? מ"ש?** שתי מלות וענינו מלח אחת, רד"ק בפירוש ומכלול, אבל בהגהת שורשים כתב ר"א הלוי שכתוב וקרי מלח אחת.

כא **כי-: אלק. כי: ד**

⁴ ועי' בפמ"ג מש"ז סק"כ ואשל אברהם סק"ג שאף שלאחר המחיקה נעשית כשתי תיבות מהני תיקון ואין חסרון דלא כסדרן, דכל שאין כותב מחדש צורת האות אף שנפסלו מהני משיכה אח"כ.

⁵ . ועי' מוג"א סק"ג בשם הלבוש דמ"מ כל שנראית כשתי תיבות ה"ז פסולה, ובאליה רבא סק"מ ובשו"ת חתם סופר יור"ד סי' רסג וגט פשוט סי' קכה סקפ"א.

³⁴ אצל נורי' הוא 'מאריך' הוא 'מירכא', וחמיל' 'או' שבדבריו כאן אינה באה להציג בררה בין שני טעמים שונים אלא בין שני שמות שונים (לאותו טעם), ולפרש את א"ת שכתב 'במאריך' לא בתביר'.

¹¹ כללית אנו סומכים בשאלות כזו אפילו על מקור אחר בחטף-פתח להכריע אם השוא נע או נח, אבל מזה שאין כאן געיא, נראה יותר שמסרני כא"צ ולניגדד החשיבוהו שווא נח כשאר הדומות אחרי תנועה קטנה.

כב ובקדמות: אקד. ובקדמות: ל לנינגרד אינו מדגיש את המ"ם

כג פִּרְתִּי³⁹: אל. פִּרְתִּי: ק הערה 39

כנוסח ק הקמץ הוא קמץ גדול: ואין ספק. שכן הוא גם כנוסח אל; אלא שהם השמיטו את הגעיה כדרכם בתיבות רבות המוטעמות במשורר. והשוה את דברי מ"ש כאן, המביא את ספקו של הר"ק על טיבו של הקמץ הזה.

כו וביד: אלק. וביד: ד

כח שְׁמָה: אקד. שְׁמָה: ל לנינגרד אינו מדגיש אתי מרחיק.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺